

CURIERUL JUDICIAR

DOCTRINĂ — JURISPRUDENȚĂ — LEGISLAȚIUNE — ECONOMIE POLITICĂ — FINANȚE

DIRECTOR : D. ALEXANDRESCO

PRIM-REDACTOR : I. N. GESĂRESCU

ABONAMENTUL

Pe an 30 lei; 6 luni 16 lei; 3 luni 8 lei

Studentii plătesc pe jumătate

Străinătatea : 40 lei pe an, 20 pe 6 luni

A P A R E

de două ori pe săptămână sub redacțiunea unui comitet

Abonamentele se plătesc tot-d'a-una înainte

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA

BUCURESCI

6, Splaiul Brâncoveanu Voevod, 6

Vis-à-vis de Palatul Justiției

S U M A R

Proiectul de revizuire a Codului de procedură civilă, ordonanțele preșidențiale, art. 66 bis, de I. N. Gesărescu.

JURISPRUDENȚA STRĂINĂ

Curtea de Casație din Belgia : *Tastenoe cu com. Jemmapes*, cu o adnotație de d. D. Alexandresco.

JURISPRUDENȚA ROMÂNĂ :

Curtea de Casație, s. II ; *Mayer Schofer* cu *Sigmund Prager*. Informațiuni.

Proiectul de revizuire a Codului DE

PROCEDURA CIVILĂ

Ordonanțele Preșidențiale

Art. 66 bis.

Una din importanțele, și am putea adăoga, fericele inovațiuni ale proiectului de revizuire a codului de procedură civilă este aceea introdusă în Art. 66 bis.

Reproducem în întregul lui acest articol :

« Art. 66 bis. Când legea dă în cădere presidentului tribunalului său Curței încuviințarea unui act, cererea 'i se va înmăna în camera de chibzuire. Presidentul se va pronunța cel mult în trei zile prin o încheiere în scris, motivată, datată și iscălită de dânsul și de grefierul său înlocuitorii lor.

Presidentul tribunalului său înlocuitorul său va putea asemenea să hotărască în același termen, în cazuri grabnice, pentru păstrarea unui drept care s'ar păgubi prin ver-o întârziere, precum și pentru înlăturarea pedicilor ce s'ar ivi cu privilegiul aducerei la îndeplinire a unui titlu executor.

Presidentul n'are cădere de a face asemenea încuviințări când însăși tribunalul său Curtea din care face parte n'ar fi competent.

Încuviințarea presidentului are un caracter vremelnic și este executorie prin sine însăși.

Aceste încuviințări preșidențiale se dau fără drept de

oposiție, cu drept de apel la tribunalul său Curtea din care face parte presidentul, în termen de cinci zile de la data trecerei încuviințării în registrul special.

Termenul de recurs va fi de cinci zile de la data primirii sau respingerii apelului. Judecata se va face în termen scurt.

Atât apelul cât și recursul se vor judeca tot în camera de chibzuire și fără citarea părților, dupe memoriile ce ele vor depune.

După legea actuală, rolul Presidentului este foarte restrâns ; el e ținut la câte-va acte ca : autorizarea femeii măritate pentru a intenta acțiune în separație de patrimonii (art. 628 pr. civ.) deschiderea unui testament olograf (art. 892 cod civ.) termen scurt de citații (art. 78 pr. civ.) și altele asemenea, cari sunt mai mult acte de pură administrațiune, de cât de justiție. Când e vorba însă, de a tranșa un conflict dintre două părți sau a înlătura o piedecă ce se ivesce cu ocaziunea executării unui act ; rolul Presidentului încetează, afacerea e dată în competența Tribunalului, sau Curței, care trebuie să judece contradictoriu, pe cale contencioasă. Orî cât de urgentă ar fi acea afacere, orî cât de mult s'ar prejudeca fondul din cauza întârzierii, părțile trebuie să se prezinte cu cerere înaintea tribunalului și acolo să se judece după procedura dreptului comun.

Pentru a concretiza acest lucru, să lăum câte va exemple.

Iată un conflict între proprietar și chiriaș sau arendaș ; conflicte care din nenorocire sunt foarte frecvente : Contractul de închiriere, expiră peste 15 zile, chiriașul nu voiesce nici să reînnoiască contractul nici nu are intențiunea de a părăsi imobilul. Proprietarul, fie că la termenul dat voiesce să ocupe el imobilul, fie că a închiriat acest imobil la un al treilea, are interes să obție

o hotărâre pentru evacuarea imobilului, înainte chiar de cele 15 zile sau cel mai târziu în ziua expirării contractului. O hotărâre dată peste termenul util devine ilusorie și chiar prejudiciabilă proprietarului care se poate vedea condamnat și la daune interese față de cel d'al treilea, către care a închiriat imobilul și căruia nu i poate da la termen folosința aceluși imobil.

După legea actuală, cu procedura pe care trebuie să o urmeze părțile, ori-cât de urgentă s'ar declara afacerea, este imposibil să se obție o hotărâre, într'un termen așa de scurt; mai cu seamă când am presupune, că fiind vorba de două defensori, ar mai necesita și aplicarea art. 151.

Un alt exemplu: Primus închiriază pe un termen determinat de la Secundus, imobilul A. Secundus, după aceea închiriază același imobil lui Terțius. — Primul locatar trebuie ca pe cale contencioasă să-și valorizeze drepturile sale înaintea Tribunalului, față de Secundus, locator; dar până să îndeplinească această procedură prevăzută de legea actuală, Terțius ocupă imobilul în baza contractului său și atunci, cu toate că contractul lui Primus este anterior; cu toate că el și-a valorat drepturile față de locator, totuși când vine să ocupe imobilul i se opune cu succes adagiul; *in pari causa* etc., de către Terțius.

Alt exemplu: Două proprietari vecini: unul voiește să construiască; cel-alt pretinde că i s'a călcat terenul. După legea actuală, reclamantul trebuie să intenteze acțiune posesorie contra usurpatorului. Or până la tranșarea litigiului, usurpatorul continue a construi, și prin aceasta chiar distruge ori-ce urme de dovedire a hotarelor de proprietate; cu alte cuvinte, întârzierea adusă în cauză prejudică și periclitează însăși fondul. Pericolul în întârziere este eminent, afacerea e mai mult de cât urgentă. O hotărâre dată imediat de către President prin care ar ordona încetarea lucrărilor, ar fi mult mai în interesul și al părților și al justiției. Cu toate acestea, după legea actuală de procedură, Presidentul nu are un asemenea drept.

Lista conflictelor cari cer o grabnică soluțiune e varie și infinită, așa am mai putea cita între altele: Conflictul dintre proprietar și architect; dintre constructor și lucrători; dintre patron și uvrieri; etc. Toate aceste cazuri netăgăduit ur-

gente, a căror soluțiune nu suferă întârziere, sunt regulate după dreptul comun, adică date în competența Tribunalului, care singur este în drept a le tranșa pe cale contencioasă supunând pe părți la tot aparatul de procedură civilă; or aceasta în generalitatea cazurilor înseamnă *tăgadă* de dreptate, cum zice expunerea de motive care însoțește proiectul de lege.

La o afacere grabnică, pentru ce nu s'ar admite o procedură grabnică care să împace și interesele justiției și ale justițiabililor? Iată ceia-ce nu prevăzuse legea actuală de procedură, și ce 'și propune a împlini, art. 66 bis din proiectul de revizuire, dând putere Presidentului ca în cazuri grabnice să dea incuviințări sau mai bine ordonanțe cu forță executorie de și cu caracter temporar.

Acesta fiind principiul stabilit în art. 66 bis, am spus de la început și o repetăm și acum că inovațiunea ni se pare fericită și foarte la timp adusă.

Este un principiu de drept primordial și de economie politică și de economie socială, ca dreptatea să fie cât se poate de promptă. O dreptate târzie e prejudiciabilă; întârzierea echivalează cu nedreptatea. De altă parte, există un alt principiu social, nu mai puțin mare, care prescrie ca justiția să fie egală pentru toți. Promptitudine și egalitate; iată două elemente pe cari trebuie să le aibă în vedere legiuitorul în edictarea legilor.

Îndeplinește oare art. 66 bis aceste două elemente? Să analizăm.

Presidentul — zice aliniatul al II de sub art. 66 bis — în cazuri grabnice va *putea* ⁽¹⁾ să hotărască în termen de trei zile, și hotărârea sa este executorie prin sine însăși, adaogă al. IV.

Va să zică, ori-de câte-ori se va prezenta un caz grabnic, a cărui soluțiune nu suferă întârziere, suntem siguri de un lucru, că Presidentul poate să se pronunțe și să dea o soluțiune în termen de trei zile, soluțiune care să fie executorie prin sine însăși.

Procedură ideală. Mai cu osebire dacă ținem

(1) Aci am avea de observat un lucru: Pentru ce această facultate lăsată Presidentului? Pentru ce Presidentul n'ar fi obligat să se pronunțe într'un sens sau în altul, mai cu seamă că se dă părții drept de apel? Și apoi, care este sancțiunea când Presidentul nu se pronunță în cele 3 zile, sau nu se pronunță de loc?

seamă că nu există drept de opoziție în contra acestor ordonanțe prezidențiale. Din acest punct de vedere dar, putem zice că primul element, promptitudinea, este pe deplin satisfăcut.

Ce vom zice, pentru al doilea element, *egalitatea* în distribuțiunea justiției?

Aci, două observațiuni avem de făcut, una de fond și alta de procedură.

(Va urma)

I. N. Cesărescu

Doctor în drept din Paris, Avocat

JURISPRUDENȚA STRĂINĂ

CURTEA DE CASAȚIE DIN BELGIA

Audiența din 13 Aprilie 1899

Președenția D-lui BECKERS, Prim Președinte

Tastenoe cu Com. Jemmapes

Comună. — Drum vicinal. — Căderea unui copac din lipsă de întreținere. — Act de poliție. — Neresponsabilitatea comunei.

O comună nu poate fi declarată civilmente răspunzătoare de dauna adusă unui trecător prin căderea unui arbore de pe un drum comunal din cauza lipsei de întreținere. O asemenea omisiune fiind imputabilă autorității însărcinate cu aplicarea legilor de poliție, nu poate să angajeze responsabilitatea civilă a comunei.

Curtea,

Asupra mijlocului de casare tras din violarea legii și a Constituției, într-un câț decizia atacată cu recurs a respins acțiunea în daune introdusă de reclamant în scopul de a dobândi reparațiunea daunei cauzate d-nei Tastenoe drepturilor sale civile și private, prin faptul administrațiunii comunei Jemmapes;

Considerând că, din deciziunea de la 2 Iulie 1897, denunțată Curței, rezultă că acțiunea are de obiect repararea unui prejudiciu ce reclamanta a suferit în persoana sa prin căderea unui arbore plantat de a lungul unui drum comunal; că această acțiune se întemeiază pe lipsa de întreținere a aceluși drum și a dependențelor sale din partea comunei, ca pârîtă, sau a prepușilor săi; Considerând că obligațiunea care incumbă autorității comunale de a veghea la siguranța trecerii pe drumurile publice nu este o sarcină a comunei, considerată ca proprietară a pământului acestor drumuri sau ca proprietară a plantațiunilor așezate pe ele; că această obligațiune se consideră în mod expres de lege ca o datorie de poliție; că, între obiectele de poliție încredințate supravegherii corpurilor municipale legea din 16-24 August 1790, tit. 9 cuprinde atât dărâmarea și repararea clădirilor care amenință ruină; că, enunțarea cuprinsă în această dispoziție nu este limitată și că supravegherea comunelor este privitoare și la arborii plantați pe drumurile publice, care, prin căderea lor, pot să aducă altora daune; că ast-fel func-

țiunea de poliție a autorității locale se exercită asupra acestor arbori, ca și asupra însuși drumurilor; Considerând, pe de altă parte, că arborii domeniului comunei, plantați pe drumurile comunale, sunt, ca și aceste, o dependență a domeniului public; că împrejurarea că acești arbori pot eventual să producă un venit oarecare nu poate să modifice caracterul pe care-l conferă legea. — Considerând, prin urmare, că acțiunea se întemeiază pe o omisiune dăunătoare a autorității locale, însărcinată ca putere publică, de a veghea la siguranța trecerii pe un drum public. — Considerând că o atare omisiune n'a putut să dea loc la nici o obligație de drept privat în folosul reclamantei, și că tribunalele nu pot adjuceca reparațiunile la care pot să dea loc consecințele unei asemenea omisiuni; că această omisiune, fiind imputabilă autorității însărcinate cu executarea legilor de poliție, nu poate, ca atare, să angajeze responsabilitatea civilă a comunei; — Considerând ast-fel că Curtea de apel, prin respingerea acțiunii reclamantei, n'a violat nici una din dispozițiile invocate de recurență, și că motivul nefiind întemeiat, recursul urmează a fi respins;

Pentru aceste motive, respinge, etc.

Din Sirey, anul curent 1899, partea IV, p. 32.

Adnotațiune. — Responsabilitatea persoanelor morale a dat loc la dificultăți din cauza personalității culpei, care este baza oricărei responsabilități. În adevăr, cu toate că autorii culpei pot fi reprezentanții unei persoane juridice, s'ar putea dice și s'a dis chiar că asemenea reprezentanți a unei ființe abstracte și fictive¹⁾, n'au avut mandat de a aduce celor de al treilea o daună ilicită și că, prin urmare, consecințele acestei daune trebuie să i privească personal pe dânsii, iar nu pe persoana juridică, pe care ei o reprezintă. Bazat pe aceste considerațiuni și pe altele de asemenea natură, Merlin susține că comunele, persoane morale prin excelență (art. 1 L. comunală din 7 Mai 1887 și din 31 Iulie 1894), care, după Savigny, au o existență naturală și chiar

¹⁾ Prin persoană morală, juridică, sau civilă, se înțelege, în adevăr, o ființă abstractă, intelectuală, creată prin ficțiunea legii, într'un interes social și într'un scop de utilitate publică, având un patrimoniu deosebit, capabilă de a avea drepturi și datorii. Numai legiuitorul este în drept de a crea asemenea persoane, pentru că nici o ficțiune nu poate să existe fără lege. Cpr. Cas. rom. (afacerea Zappa). Dreptul No. 32 din 1898. Dreptul No. 78 din 1895 și Bulet., anul 1895, p. 1295. Dreptul No. 50 din 1881. Cpr. C. Poitiers, Pand. Périod. 95. 2. 84. Veji Laurent, I, 288 urm și Dr. international, IV, 84. Al. Degré, Dreptul No. 83 din 1885. Aubry et Rau, I, § 54, ab initio, p. 269 din ediția a 5-a și toți autorii.

În Dobrogea însă, sub dominația otomană, comunitățile creștine puteau să se constituie și să funcționeze fără nici o intervenție din partea puterii publice (Hatı Humayun din 16 Febr. 1856). Aceste persoane au continuat a avea același caracter și în urma anexării Dobrogei, într-un câț au existat legalmente sub dominațiunea otomană. C. Galatz. Dreptul No. 42 din 1895.

anterioară însuși Statului²⁾, sunt incapabile de a comite o culpă³⁾

După această teorie, persoanele morale n'ar răspunde de culpa extra-contractuală comisă de reprezentanții lor, fiind supuse numai acțiunii de *in rem verso* și datoare a restitui folosul personal pe care ele l'ar fi tras din culpa personală a acestor reprezentanți.

Teoria lui Savigny a fost însă combătută cu succes, în Germania, de mai mulți autori moderni, și între alții, de Otto Gierke, profesor la Berlin. «Persoana morală nu este o ficțiune a legii, dice, între altele, acest autor, așa cum o concep romanistii și majoritatea autorilor moderni, ci o ființă colectivă reală, eine reale Gesamtperson, capabilă, ca și persoana fizică, de voință și de acțiune. Legea n'o creează, ci se mărginește numai și numai a'i recunoaște existența, a'i legaliza așa dicând actul de naștere».

În această teorie, diametralmente opusă celei lui Savigny, capacitatea persoanei morale de a comite un delict, fie civil, fie penal, și responsabilitatea care rezultă din acest fapt, nu suferă nici o îndoială. Persoana morală este deci direct responsabilă de actele reprezentanților săi, nu pentru că aceștia ar fi prepuși ei, ci pentru că ei sunt organul prin care ea voeste și lucrează.

Fără a împărtăși în totul ideea că persoana morală este o ființă reală, capabilă de voință și de acțiune, pentru că, în realitate, asemenea facultate nu aparține de cât omului, totuși vom recunoaște, dimpreună cu jurisprudența și cu majoritatea autorilor moderni, că persoana morală având o voință legală, fără de care personalitatea juridică nu se poate concepe, este direct responsabilă de actele reprezentanților săi, cari ar avea calitatea de a lucra în numele ei, pentru că per-

sonalitatea acestor reprezentanți dispăre înaintea ființei abstracte, care singură devine proprietară, creditoare sau debitoare în raporturile cu cei de al treilea. Actul săvârșit de reprezentantul legal a unei persoane juridice fiind actul ei propriu, nu poate să fie vorba, în specie, de responsabilitatea indirectă prevăzută de art. 1000, ci de aceea prevăzută de art. 998, 999⁽⁴⁾

Persoana morală va putea însă să aibă unul sau mai mulți prepuși și, în asemenea caz, să fie declarată responsabilă în baza art. 1000, ca și persoanele fizice, din cauza faptului prepușilor săi.

Această soluție nu suferă nici o îndoială în data ce se recunoaște persoanei juridice capacitatea de a comite o culpă. Culpă va putea fi presupusă, de câte ori condițiile de fapt cerute de lege pentru existența acestei presumpțiuni vor fi compatibile cu natura persoanei morale, adică de câte ori va fi vorba de raporturile care există între comitent și prepus⁽⁵⁾.

Cele discuse mai sus se referă, bine înțeles, numai la responsabilitatea civilă, iar nici de cum la aceea penală, care rămâne în sarcina autorului real al faptului, adică a persoanei fizice: «Dreptul penal, dice Savigny⁽⁶⁾, se referă la persoana fizică a omului, adică la o ființă liberă, inteligentă și simțitoare. Persoana juridică este lipsită de acest caracter, ea nefiind de cât o ființă abstractă, capabilă de a poseda, pe care dreptul penal nu poate însă nici odată s'o atingă.... Delictelor care obicinuie se impută unei persoane juridice sunt în tot-deauna comise de membrii care o compun, adică de niște persoane fizice.... A pedepsi pe o persoană juridică ca culpabilă de un delict, ar însemna a călca în picioare marele principiu de drept penal, care cere imperios identitatea delinquentului cu aceea a condamnatului. În fine, persoana juridică nu poate să comită un delict, pentru că atunci ea n'ar mai lucra ca persoană juridică.

²⁾ Savigny, *System des heut. römischen Rechts*, II, § 86, ab initio.

³⁾ Merlin, *Quest. de droit, Responsab. des communes*, § 3, p. 243 urm. În același sens, Savigny, *op. cit.*, II, § 95. ab initio. Acest din urmă autor admite însă că persoanele juridice sunt obligate prin dolul sau culpa comise într'un contract de reprezentanții lor. — *Contra*: Löning, *Die Haftung des Staats aus rechtswidrigen Handlungen seiner Beamten* (Frankfurt, 1879), p. 58 urm. «De câte ori reprezentantul unei persoane morale, dice acest autor, a comis o culpă cu ocaziunea încheierii unui contract, de atâtea ori el a întrecut limitele mandatului său (cpr. art. 1546, § 2 C. civ.) și, în asemenea caz, persoana juridică fiind liberă de a respinge obligația care rezultă din contract, această obligație nu poate să producă nici un efect în contra ei, terțiul care a fost victima culpei neavând de cât o acțiune personală în despăgubire contra autorului ei». Curtea din Iași a decis, de asemenea, la 1875, că persoanele juridice fiind asemănate cu minorii, nu pot fi declarate responsabile, pentru că nu se poate dice de ele că lucrează cu pricepere (?). *Dreptul* No. 20. Această decizie face însă o greșită aplicație a principiilor de drept.

⁴⁾ Vezi Michoud (profesor la facultatea din Grenoble). *De la responsabilité de l'Etat à raison des fautes de ses agents*, studii extras din *Revue du Droit public et de la Science politique en France et à l'étranger*, anul 1895 No. 3 urm., p. 17 urm. Muteau, *De la Responsabilité*, p. 262. Cpr. *Cas. fr. D. P.* 77. 1. 66. *D. P.* 85. 1. 10. *D. P.* 92. 1. 449, etc.

⁵⁾ Vezi Michoud, *op. cit.*, p. 21, No. 14. — Acest autor observă (*loco cit.*, nota 2) că s'ar putea foarte bine întâmpla ca o persoană morală să îndeplinească rolul de institutor, și ca atare, să aibă a răspunde de daunele cauzate de către elevul său. Ceea ce este însă afară de orice îndoială e că o persoană morală n'ar putea nici o dată fi declarată responsabilă în baza art. 1000, § 1; calitatea de părinte și de fiu neputând să aparție de cât omului.

⁽⁶⁾ Savigny, *System des heutigen römischen Rechts*, II, § 94, care citează în acest sens pe Zachariae, Haubold, Feuerbach (*Criminalrecht*, § 28, ed. a 12-a), etc. *Idem*, Michoud, *op. cit.*, p. 25 urm., No. 17, 18. — *Contra*: Otto Gierke, *op. cit. loco supra cit.* Stieber apud Haubold, Mühlenbruch și alți autori citați de Savigny, § 94, nota b.

Aceasta este adevărat nu pentru că asemenea mod de activitate ar fi ilicit, ci pentru că el este cu totul străin esenței și destinațiunii speciale a persoanei morale.

În cât privește responsabilitatea civilă a persoanelor morale, despre care ne-am ocupat mai sus, mai multe legislațiuni o prevăd anume.

Ast-fel, art. 31 din noul Cod german (art. 46 al proiectului) prevede că «asociațiunea (*der Verein*) este răspundătoare de dauna pe care direcțiunea, un membru al ei sau un alt reprezentant rânduind în virtutea statutelor, a adus unei a treia persoane prin un act ilicit sevărsit în exercițiul funcțiunii sale» (7); și art. 89 din acelaș Cod adaogă că această dispoziție se aplică prin analogie atât fiscului cât și corporațiunilor, precum și fundațiunilor sau instituțiunilor de drept public (8).

Art. 62 din Codul federal al obligațiilor, după ce prevede responsabilitatea stăpânului sau patronului pentru prejudiciul cauzat de lucrătorii săi împiegați săi, în funcțiunile ce li s'a încredințat, afară de cazul când ei ar justifica că au luat toate precauțiunile necesare spre a împedica dauna adaogă de asemenea în § 2, că *persoanele morale care exercită o industrie, sunt supuse aceleiași responsabilități* (9).

Principiile generale asupra responsabilității persoanelor morale fiind ast-fel cunoscute, să venim acum la decisiunea Curței de casație din Belgia, pe care o reproducem mai sus.

Precum vedem, această Curte persistă în jurisprudența sa anterioară, după care comuna n'ar fi responsabilă în privința omisiunelor sau actelor sevărsite în vederea serviciilor publice, adică în casurile în care ea ar fi lucrat ca putere publică, ci numai în privința actelor de gestiune privitoare la interesele patrimoniului ei privat (10).

Această soluție este însă, după părerea noastră, inadmisibilă, pentru că comuna fiind proclamată

(7) «*Der Verein ist für den Schaden verantwortlich, den der Vorstand, ein Mitglied des Vorstandes oder ein anderer verfassungsmässig berufener Vertreter durch eine in Ausführung der ihm zustehenden Verrichtungen begangene, zum Schadensersatz verpflichtende Handlung einem Dritten zufügt*».

(8) «*Die Vorschrift des § 31 findet auf den Fiskus sowie auf die Körperschaften, Stiftungen und Anstalten des öffentlichen Rechtes entsprechende Anwendung*».

(9) Același lucru se mai spune încă o dată în art. 115 din același Cod: «*Persoanele morale care exercită o industrie, dăce acest text, răspund de greșelile comise de către reprezentanții, împiegați și lucrătorii lor în exercițiul funcțiunilor ce li s'a încredințat*».

(10) Cpr. Cas. belg. Sirey 81. 4. 46. Sirey 82. 4. 13 și 35. Tot în acest sens s'a pronunțat și Curtea superioară de justiție din Luxemburg. Vezi Sirey 81. 4. 33.

de lege persoană morală (11), trebuie să fie supusă regulilor generale ale responsabilității civile în genere, fie că ea lucrează ca persoană de ordine privată, fie ca putere publică (12).

Ast-fel, comuna orașului Mâcon, din Franția, a fost declarată răspundătoare de greșala comisă de primarul său, care a lăsat pe un bancher să emită un împrumut în așa condițiuni în cât publicul să creadă că împrumutul era emis de comună (13).

De asemenea, s'a decis că comuna este responsabilă, în limitele dreptului comun, de greșala comisă, de persoana însărcinată cu tragerea unui foc de artificii într-o serbare publică (14).

Aceiași responsabilitate incumbă comunei și în cazul când focul de artificii ar fi fost organizat de un particular, dacă ea n'a luat măsurile de poliție necesare (*culpa in omittendo*) (15).

Jurisprudența a mers și mai departe, supunând pe comună responsabilității dreptului comun, făcând-o, de exemplu, responsabilă de rănirea cauzată de către un agent de poliție, care, în exercițiul funcțiunii sale, trăsesese mai multe focuri de revolver asupra cetățenilor (16).

În fine, mai multe comune au fost declarate responsabile de accidente ocazionate prin neglijența agenților însărcinați cu salubritatea publică.

Ast-fel, o comună a fost declarată responsabilă

(11) Vezi art. 1 L. comunală din 7 Mai 1887 și din 31 Iulie 1894.

(12) Laurent, XX, 439 urm. Păncescu, *Oblig.*, II, 509. Michoud, *De la Responsabilité des communes à raison des faits de leurs agents*; *Revue du droit public et de la science politique*, anul 1897, No. 1, p. 42 urm. — «Nu se deroagă, dăce art. 77 din legea de aplicare a noului Cod german (*Einführungsgesetz*), la legile Statelor relative la responsabilitatea Statului, comunelor și altor uniuni comunale, în privința daunelor cauzate de funcționari în exercițiul puterii publice ce le este încredințată, nici la dispozițiile prevăzute de Statele care exclud dreptul persoanei lezate de a cere de la funcționar repararea daunelor cauzate de către-ori Statul sau uniunea comunală sunt declarați responsabili». «*Unberührt bleiben die landesgesetzlichen Vorschriften über die Haftung des Staates, der Gemeinden und anderer Kommunalverbände (Provinzial-, Kreis-, Amtsverbände) für den von ihren Beamten in Ausübung der diesen anvertrauten öffentlichen Gewalt zugefügten Schaden sowie die landesgesetzlichen Vorschriften, welche das Recht des Beschädigten, von dem Beamten den Ersatz eines solchen Schadens zu verlangen, insoweit ausschliessen, als der Staat oder der Kommunalverband haftet*».

(13) C. Dijon și Cas. fr. D. P. 93. 2. 196. D. P. 94. 1. 340. Michoud, *op. cit.* p. 42.

(14) Cpr. D. P. 97. 2. 246. D. P. 95. 2. 333. D. P. 93. 2. 414. *Pand. Périod.* 87. 2. 189 și 86. 2. 187 și 388. Vezi și Répert. Dalloz, *Supplément, Responsabilité*, 870.

(15) Cpr. C. Lyon și C. Paris. D. P. 95. 2. 333 și *Dreptul* No. 15 din 1889. Michoud, *op. cit.*, p. 44, text și nota 2.

(16) C. Ronen, 16 Ianuar 1891. *Gaz. Palais*, 91. 2. 644

de faptul veterinarului, care a lăsat să se taie vite bolnave și să se distribue carnea lor în public⁽¹⁷⁾; ear altă comună a fost declarată responsabilă de faptul inspectorului comestibililor, care a lăsat să se vândă ciuperci otrăvitoare⁽¹⁸⁾.

Comuna poate de asemenea fi declarată responsabilă de daunele aduse proprietăților particulare prin înălțarea stradelor⁽¹⁹⁾, precum și de degradările comise de pompieri cu ocaziunea stângerei unui foc.

Măsurile luate de administrațiunea comunală pentru stângerea unui incendiu, în baza art. 5 din legea comunală de la 31 Iulie 1894, care obligă pe fie-care comună urbană de a se îngriji și de a procura mijloacele necesare pentru prevenirea sau înlăturarea flagelelor calamitose, atrag în adevăr responsabilitatea comunei față cu particularii a căror proprietăți, prin situațiunea lor, erau la adăpost de ori-ce primejdie, pentru daunele aduse acestor proprietăți prin executarea unor asemenea măsuri.

Pentru ca acest principiu să fie aplicabil, se cere însă ca imobilul degradat să fi fost la adăpost de primejdia focului, căci nici o despăgubire nu s'ar datori pentru degradațiunile aduse de agenții administrațiunii comunale — în specie, pompieri — unui imobil care ar fi fost incendiat sau care ar fi fost amenințat în mod serios de a fi prada flăcărilor. Comuna lucrând, în adevăr, în privința acestui imobil, ca un *negotiorum gestor* a proprietarului, acest din urmă trebuie să sufere consecințele măsurilor luate în interesul său, măsuri cărora el datorește salvarea proprietății sale.

Această distincțiune între casurile când degradațiunile comise de pompieri, cu ocaziunea potolirii unui incendiu, s'au produs la un imobil incendiat sau în pericol de a fi incendiat, și între acele când pagubele s'au adus unui imobil, care, prin situațiunea sa, nu era supus nici unui pericol, este foarte bine făcută de Curtea de casație din Franța, prin o decizie din 1 Iunie 1886: „Considerând, dice Curtea, că deși în cazul când autoritatea comunală, prin măsurile ordonate de dânsa sau luate de agenții săi, în caz de incendiu, au cauzat vre-o pagubă unor proprietăți care nu puteau fi atinse de foc, comuna este responsabilă de pagubele suferite de un singur locuitor în interesul asociațiunii comunale; această responsabilitate nu poate însă avea loc când strică-

ciunile provenite din faptul agenților administrațiunii, de exemplu, a pompierilor, au fost cauzate la un imobil alipit de acela în care a izbucnit incendiul, care imobil era, din cauza situațiunii sale, atins de flăcări sau numai amenințat de a arde; că, într'un asemenea caz, măsurile executate având drept obiect preservarea clădirei alipite și prin urmare, apărarea ei de foc, precum și a celor conținute într'ênsa, în interesul proprietarului atins de foc sau numai amenințat, iar nu a generalității locuitorilor, comuna nu poate fi declarată răspunzătoare de pagubele cauzate prin degradările necesare și de care proprietarul ce le-a suferit nu se poate plânge, pentru că el s'a folosit de ele, etc.”⁽²⁰⁾.

Comuna mai este încă responsabilă de câte ori actul de autoritate cuprinde violarea unui contract⁽²¹⁾, sau de câte ori ea aduce particularilor o daună prin refuzul său neglijența ei de a îndeplini obligațiunile ce i încumbă după lege.

Ast-fel, faptul unei comune de a opri fără nici un motiv pe un proprietar de a construi sau de a face reparațiunile necesare pe terenul său, o supune la daune, dacă judecătorii fondului constată existența culpei și a prejudiciului⁽²²⁾. Apreiațiunea culpei și a cuantumului daunelor intrând în atribuțiunea suverană a judecătorilor fondului, scapă de controlul Casației⁽²³⁾.

În fine, comuna poate fi declarată responsabilă de daunele aduse prin un act de autoritate, de câte ori responsabilitatea ei este prevăzută de o lege specială.

Cele mai sus expuse sunt privitoare la responsabilitatea comunelor pentru actele de autoritate, adică pentru acele acte în care reprezentantul lor exercită puterea publică ce le aparține.

Se poate însă întâmpla ca o comună să leseze drepturile altuia prin simple acte de gestiune, adică prin actele de administrație ale patrimoniului privat comunal, sau prin acte care, deși seversite în vederea unui serviciu public, totuși nu cuprind nici poruncă, nici prohibițiune, nici o autorizație de poliție.

Ei bine, în asemenea casuri, nu mai încapă îndoială că comuna va fi responsabilă în limitele dreptului comun.

Ea va fi responsabilă în baza art. 998, 999, de câte ori actul nedrept va emana de la organul său reprezentantul ei direct.

Dacă actul emană de la un prepus al ei, adică

(17) C. Aix. și Cas. fr. D. P. 80. 2. 243. D. P. 81. 1. 194.

(18) Tribun. Carcassonne, 27 Oct. 1890. *Gaz. Pal.* 90. 2. 607, decizie citată de Michoud, *op. cit.*, p. 44, nota 3.

(19) Cpr. Cas. rom., S. I. Bulet. 1879. p. 101. Veđi însă C. din București. *Dreptul* No. 1 din 1888. Cas. fr. 4 Febr. 1890. D. P. 90. 1. 392 și Sirey 93. 1. 463. T. Huc, VIII, 421.

(20) Cas. fr., 1 Iunie 1886. D. P. 87. 1. 166 și *Dreptul* No. 73 din 1886, p. 586.

(21) Cpr. Michoud, *op. cit.*, p. 64, No. 12.

(22) Cas. rom. Bulet. S. I, anul 1890, p. 38.

(23) Cas. rom. Bulet. S. I, anul 1890, p. 1424.

de la un funcționar numit de autoritatea comunală și plătit de dânsa pentru a îndeplini oarecare funcțiuni, sub privigherea aceleiași autorități, responsabilitatea ei va fi cărmuită de art. 1000, § 3.

Ast-fel, s'a decis că primarul sau ajutorul de primar fiind considerați ca un prepus al comunei, actele arbitrare sevărșite de acești prepuși, în exercițiul funcțiunii lor, supun la despăgubiri pe comuna comitentă, fie că ei au lucrat cu sau fără autorizația consiliului comunal⁽²⁴⁾.

Cu toate acestea, sunt autori care susțin că primarul n'ar fi numai de cât prepusul comunei⁽²⁵⁾. Această din urmă teorie este mai cu samă adevărată la noi, în privința primarilor din Dobrogea, cari sunt numiți de Ministeriul din lăuntru, în privința comunelor urbane și de prefect în privința comunelor rurale (art. 47. L. p. organ. Dobrogei din 9 Martie 1880)⁽²⁶⁾.

Dacă actul daunator a fost pricinuit de un animal care aparținea comunei, se vor aplica principiile înscrise în art. 1001.

În fine, comuna va putea fi declarată responsabilă de prejudiciul cauzat prin ruina edificiilor sale, în termenii și în limitele art. 1002 C. civ.⁽²⁷⁾

Cu alte cuvinte, comunele sunt, ca și Statul supuse responsabilității dreptului comun⁽²⁸⁾.

Responsabilitatea comunei nu face să înceteze responsabilitatea personală a agentului; de unde rezultă că partea lezată ar putea să acționeze direct pe agent, de câte ori ar fi pericol ca comuna să fie insolubilă, ceea ce ar fi cu puțință, pentru că comunele nu se bucură de presumpțiunea de solvabilitate de care se bucură Statul⁽²⁹⁾.

Județele fiind și ele proclamate persoane juridice⁽³⁰⁾, sunt, ca și comunele, responsabile de greșelile comise de prepușii lor, în exercițiul funcțiunilor ce li s'au încredințat⁽³¹⁾.

Controversa pe care am semnalat-o în privința

⁽²⁴⁾ Cpr. Aubry et Rau, IV, § 447, p. 760. Demolombe, XXXI, 637. Laurent, XX, 595. Veđi și Cas. rom. Bulet. S. I, anul 1880, p. 282. C. Galatz, *Dreptul* No. 45 din 1890.

⁽²⁵⁾ Veđi Michoud, *op. cit.*, p. 66.

⁽²⁶⁾ Cpr. Merlin, *Quest. de droit*, V^o *Responsabilité des communes*, tom. VII, § 3, p. 243 urm. În ori-ce cas, comuna nu poate fi declarată responsabilă de faptele vătămătoare comise de agenții care n'o reprezintă și la care acte ea nu a luat parte nici direct, nici indirect. Cpr. C. Galatz, *Dreptul* No. 45 din 1890.

⁽²⁷⁾ T. Huc, VIII, 435. Fuzier-Herman, III, art. 1386, No. 12.

⁽²⁸⁾ Cpr. Michoud, *op. cit.*, p. 61, 62, No. 12.

⁽²⁹⁾ Cpr. Michoud, *op. cit.*, p. 62, text și nota 1. Statul este, din contra, în tot-deauna considerat legalmente ca solvabil; de aceea, particularii, care ar avea de luat bani de la dânsul, nu pot aplica sechestre pe casele publice, pentru că, prin asemenea măsuri extreme, s'ar paraliza mersul afacerilor publice.

⁽³⁰⁾ Art. 1 L. din 2 Aprilie 1864, modif. prin L. din 31 Mai 1894.

⁽³¹⁾ Demolombe, XXXI, 657. Giorgio Giorgi, *Teoria delle obbligazioni*, V, 381. Aubry et Rau, IV, § 447, p. 760. Cons. d'Etat. D. P. 63. 361. Cas. Palermo. *Circolo giuridico*, anul 1879, p. 324.

comunelor s'a ivit și în privința Statului. S'a dis, în adevăr, în cât privește responsabilitatea Statului ca Guvern, ca putere publică și executivă, că faptele sale, fie că ele se referă la dispozițiuni legislative, fie la măsuri de guvern și de administrație luate într'un interes general de ordine și de siguranță publică, nu dau nici o dată loc la o acțiune în responsabilitate în favoarea particularilor, care s'ar pretinde lezați prin asemenea fapte⁽³²⁾.

Această părere este însă inadmisibilă, pentru că, în principiu, ori-ce drept lezat trebuie să dea loc la o despăgubire, afară de cazul când partea lezată s'ar găsi în fața unei puteri iresponsabile, și Guvernul trebuie să fie responsabil, pentru că nici o lege nu'l autorisă a leza drepturile particularilor. Statul sau Guvernul fiind deci obligat a gera interesele sociale în așa mod în cât să nu jignească drepturile altuia, va răspunde de ori-ce daună cauzată particularilor: «Considerând, ȳice, cu drept cuvânt, Curtea noastră supremă, că Statul, ca putere executivă, este în principiu răspunzător de pagubele pricinuite prin violarea dreptului altuia, atunci când, investit cu puterea suverană, comandă oarecare măsuri în numele ordinii sociale, a siguranței publice sau a conservării ori a prosperității Statului, și această responsabilitate nu încetează de cât numai în caz de forță majoră»⁽³³⁾.

⁽³²⁾ Larombière, *Oblig.*, V, art. 1382-1383, No. 10 și art. 1384 No. 15. Sourdat, *Responsabilité*, II, 1305. Muteau, *Idem*, p. 266. Michoud, *Responsab. de l'Etat à raison des fautes de ses agents*, No. 4, p. 7 urm. și No. 36 urm., p. 61 urm. Jurisprudența străină pare a fi în acelaș sens. Cpr. Cas. belg., 12 Ianuare 1893, ultimul considerent. D. P. 94. 2. 272, coloana 1. Trib. Tunis. D. P. 95. 2. 67. C. Palermo, 12 Martie 1883. Sirey 844. 7 și decisiile citate de Giorgio Giorgi, *La dottrina delle persone giuridiche* (Firenze, 1892), t. III, p. 129 urm. Trib. federal elvețian, 25 Martie 1882. Sirey 83. 4. 8. — În unele cantoane ale Elveției însă, precum în cantonul Uri, Statul are o răspundere subsidiară și limitată: «Membrii diverselor jurisdicțiuni, ȳice art. 17 din Constit. acestui Canton (6 Mai 1888), funcționarii și prepușii Statului sunt în genere obligați a presta jurământ de a-și îndeplini datoria cu credință și de a observa Constituția și legile. Ei răspund de gestiunea lor, la caz de infidelitate sau neglijență, sub garanția subsidiară a Statului, până la concurența sumei îndoite a garanției». În alte cantoane, precum la Zürich și la Lucerna, responsabilitatea Statului nu este admisă de cât în cazuri anume determinate, de ex., pentru arestare ilegală. Veđi Michoud, *op. cit.*, p. 88, No. 51.

⁽³³⁾ Cas. rom., S. I, 27 Iunie 1894. C. Judiciar No. 37 din 1894. *Idem* Trib. Ilfov, în aceeași afacere, 15 Aprilie 1892. *Dreptul* No. 58 din 1892. Considerentele tribunalului sunt atât de puternice și de bine redactate, în cât ele au fost aproape literalmente reproduse în decisiunea Inaltei Curți. Veđi în acelaș sens, Laurent, XX, 418 urm., pe care, d'altminterlea, decisiile de mai sus îl reproduc în totul. Mai veđi încă în acelaș sens: Demolombe, XXXI, 637. Aubry et Rau, IV, § 447, p. 759. Păucescu, II, 507. Meucci, *Della responsabilità indiretta delle amministrazioni pubbliche* (*Archivio giuridico*), t. 21, p. 341 urm. Otto Gierke, *Die Genossenschaftstheorie und die deutsche Rechtssprechung*, p. 743 urm., 794, etc.

Art. 4 din legea responsabilității ministeriale de la 1879 vine în favoarea acestei teorii. În adevăr, acest text presupune responsabilitatea Statului ca Guvern, de vreme ce obligă pe miniștri a răspunde Statului, după dreptul comun, daunele la care el ar fi fost expus către particulari prin faptul lor.

D. Alexandresco.

JURISPRUDENȚA ROMÂNĂ

ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE, SECȚIA II

Audiența de la 9 Noembrie 1899

Președenția D-lui N. MANDREA, Președinte

Mayer Schöfer cu Sigmund Prager

Cambii. — Gir. — Gir «spre încasare». — Dacă transmite proprietatea cambiei sau este un simplu mandat. — Protest. — Acțiune în regres. — De când are a se calcula termenul în acest cas. — (Art. 280 și 345 cod. comercial).

Girul în care s'a adăugat clauza «pentru încasare», nu transmite proprietatea cambiei, ci împuternicește pe înfățișător a cere plata cambiei, a o protesta și a notifica lipsa de plată autorului său, a cere în justiție plata, a încasa suma depusă și a o gira prin procurățiune.

Ast-fel, protestul cambiei făcut din partea unei bănci căreia i se transmisese polița prin gir, «spre încasare», fiind făcut pentru mandant, aceasta indică că termenul în intrul căreia trebuie să se întenteze acțiunea în regres trebuie să se calculeze de la data acestui protest.

Decisiunea No. 246/99. — Casată în urma recursului făcut de Mayer Schöfer sentința tribunalului Putna cu No. 53/99, dată în proces cu Sigmund Prager.

Curtea,

Ascultând citirea raportului făcut de d-l președinte N. Mandrea;

Pe d-l avocat Chirculescu în dezvoltarea motivelor de casare,

Pe d-l avocat Saita în combateri;

Deliberând,

Asupra mijloacelor I și III de casare:

«Violarea art. 280 și 345 c. com. Rău tribunalul calculează termenul de 15 zile, cerut de art. 345, din ziua plății ca nedovedit se pretinde a se fi făcut Băncii Naționale. Girul «spre încasare» nu transmite, potrivit art. 280 proprietatea giratarului. Deci protestul făcut la 16 Ianuarie a. c., de Banca Națională era în numele și pentru Sigmund Prager, și ca atare termenul de 15 zile pentru acesta trebuia calculat de la data acestui protest, conform art. 345, ear nu de la data preținsei plăți potrivit art. 348, care nu era aplicabil».

III «Eroare de fapt: Rău tribunalul în calculul termenului ia ca punct de plecare pretinsa plată ce d-l Prager ar fi făcut Băncii Naționale, într-un cât acest fapt e inexact, iar în instanță Prager numai a afirmat acest lucru fără a-l dovedi».

Având în vedere sentința supusă recursului din care rezultă că intimatul Prager a intentat acțiune în contra recurenților la Judele de ocol din Focșani, pentru

plata a 1091 lei ce aceștia i datorează pe temeiul a două cambii girate de recurenți la ordinul lui Prager și de acesta girate băncii naționale spre încasare;

Văzând art. 280 c. comercial;

Considerând că rezultă din dispozițiunile acestui articol că girul în care s'a adăugat clauza «pentru încasare» nu transmite proprietatea cambiei, ci împuternicește pe înfățișător a cere plata cambiei, a o protesta, și a notifica lipsa de plată autorului său, a cere în justiție plata, a încasa suma depusă și a o gira prin procurățiune;

Considerând, în speță că de și tribunalul printr'un considerant al sentinței susține că acele cambii ar fi devenit proprietatea Băncii, și că n'au fost date numai pentru încasare, această constatare a sa este eronată față cu actele aflate în dosar, din care se constată, că ele au fost date băncii numai pentru încasare, proprietatea lor, rămânând încă a girantului Prager, iar Banca Națională n'a făcut de cât la scadență să le protesteze, în numele și pentru girantul Prager;

Considerând că ast-fel Banca Națională, fiind numai mandatară lui Prager, protestul care a fost făcut de Bancă la 16 Ianuarie 1899, a fost făcut pentru Prager mandantele; că prin aceasta se indică că termenul în intrul căruia trebuia a se intenta acțiunea în regres contra recurenților, conform art. 345 c. comercial, avea a se calcula de la data protestului, adică de la 16 Ianuarie;

Că prin urmare, stabilit fiind, că acțiunea de regres ce intimatul a intentat recurenților, a fost introdusă la tribunal tocmai la 4 Februarie 1899, această acțiune era târziu introdusă și prin urmare mijloacele de casare sunt întemeiate.

Pentru aceste motive și fără a mai discuta, mijlocul al II-lea, care rămâne fără interes.

Curtea, casează, etc.

INFORMAȚIUNI

Suntem informați că Proiectul de revizuire al Codului de Procedură civilă, va fi pus în deliberarea Senatului în primele zile de ședințe din luna Ianuarie. De alt-fel știm sigur că Proiectul a trecut deja ne amendat prin secțiunile Senatului.

Sumarul numărului viitor, ce va apărea la 6 Ianuarie 1900:

Urmare la critica art. 96 bis din Proiectul de revizuire a Codului de Procedură civilă.

de I. N. Cesărescu

Hotărârea Curței din CAEN, relativă la art. 313 și 314 (287, 288 rom.) cu o adnotație

de D. Alexandresco

Hotărârea C. Cass. Române asupra erorii judiciare, cu crima din Foișor, cu o adnotație

de Cesar

Diferite jurisprudențe.

ERATA

La articolul publicat în numărul precedent sub titlu *Moratoriul*, strecurându-se mai multe erori de tipar, să rectifice după cum urmează:

La pag. 386, linia 7-a, se va citi: «pentru contradictoriu, dând termenul în cunoștință». Iar la

Linia 33-a: «pot fi ei urmăriți în timpul moratoriului?...»